

П. В. Білоус

Історія української літератури XI—XVIII ст.

Навчальний
посібник

ам!
альма
матер

серія

- Середньовічна доба (XI — середина XVI ст.)
- Барокова доба (друга половина XVI—XVIII ст.)

82-09/091(477)

Б 61

Серія заснована
в 1999 році

ам
альма
матер

П. В. Білоус

**Історія
української
літератури
XI—XVIII ст.**

Навчальний посібник

Київ
Видавничий центр «Академія»
2009

ББК 83.3ук-923
Б61

МБ
УРЕНН

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів**
(Лист № 1/II—5533 від 16.07.09 р.)

Давня українська література охоплює у своєму розвитку вісім століть (XI—XVIII), відомих історії як середні віки і доба бароко. Процес її творення був неоднорідним, неоднозначним, не раз — парадоксальним. Художній світ її багатогранний і самобутній, а найкращі твори вражають масштабністю філософського мислення, силою духовних осянь, яскравими сюжетами, оригінальним і пристрасним словом. Особливості її буття і розвитку зумовили зміст і структуру навчального посібника, автор якого намагався якомога органічніше поєднати сучасне прочитання творів давнього письменства з використанням цінних надбань у його інтерпретації вітчизняним літературознавством за всю історію його розвитку. Завдяки цьому студент-філолог матиме змогу глибше пізнати світоглядні пошуки, естетичну, моральну проблематику і дух тих часів, колорит словесності і специфіку творів, їхній вплив на письменників наступних епох.

Приєднуйтеся це видання вчителям-словесникам, історикам вітчизняної культури і всім, хто цікавиться історією української літератури.

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор *М. П. Корпанюк*;
доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України
М. М. Сулима

ISBN 978-966-580-304-1

© Білоус П. В., 2009
© ВЦ «Академія»,
оригінал-манет, 2009

ЗМІСТ

1. Середньовічна доба (XI — середина XVI ст.)	1.1. Давнє письменство як об'єкт вивчення історії української літератури	7
	Хронологічні межі давнього українського письменства	8
	Особливості давньої літератури	11
	Історичний досвід пізнання та інтерпретації давньої української літератури	15
	1.2. Зародження української літератури	35
	Термінологічні означення давнього письменства.	
	Передумови його виникнення	35
	Мова давніх творів	43
	«Перший південнослов'янський вплив»	46
	Поширення книжності на Русі	48
	Перекладна література Київської Русі	52
	1.3. Старокиївське і галицько-волинське літописання	62
	Етапи становлення літописання	62
	«Повість минулих літ»	64
	Київський літопис	79
	Галицько-Волинський літопис	85
	1.4. Ораторсько-проповідницька проза XI—XII ст.	89
	«Слово про Закон і Благодать» Іларіона	90
	Проповіді Кирила Туровського	93

1.5. Рання агіографічна проза	99
«Сказання про Бориса і Гліба»	100
1.6. Повчальна проза Київської Русі	105
Дидактика повчань	105
Послання	118
1.7. «Благання» Данила Заточника	123
Індивідуальне начало у «Благанні».	
Образ Данила і його оточення	125
Амбівалентність мислення	
автора «Благання»	128
1.8. «Житіє і хоженіє»	
Данила Паломника	131
Зміст і композиція «Житія і хоженія»	133
Жанрово-стильові особливості пам'ятки.	
Художність твору	136
1.9. «Слово про Ігорів похід»	140
Авторство «Слова про Ігорів похід»	141
Літописне оповідання	
і «Слово про Ігорів похід»	142
Жанр і композиція	
«Слова про Ігорів похід». Художні образи	146
Поетика пам'ятки	148
1.10. Києво-Печерський патерик	154
Виникнення київського	
монастирського епосу	156
Жанрові особливості патерика	157
Сюжети, образи і моральні	
концепти патерикових новел	158
1.11. Українська література	
пізнього середньовіччя	
(друга половина XIII —	
перша половина XVI ст.)	162
«Другий південнослов'янський вплив»	164
Література і фольклор	
пізнього середньовіччя	165
Паломницька проза	169
Розвиток літературних жанрів	177
2. Барокова	
доба (друга	
половина	
XVI—XVIII ст.)	
2.1. Культурно-національне	
відродження України	
(друга половина XVI —	
початок XVII ст.)	185
Історичні умови розвитку України	
в другій половині XVI —	
на початку XVII ст.	186
Роль братств, шкіл, друкарень	
у культурному русі	189
Проблема вибору у літературі	195

Полімовність української літератури доби бароко	199
Формування барокового стилю в українському письменстві	202
2.2. Полемічна проза	204
Передумови виникнення полемічної прози	205
Розвиток полемічної прози в Україні	207
2.3. Барокова поезія XVII ст.	236
Виникнення віршування в Україні	236
Основні жанри барокової поезії	238
2.4. Проповідницька проза	258
Бароковий стиль проповіді	259
Творчість письменників-проповідників	261
2.5. Агіографічна проза	267
Творчість Дмитра Туптала (Ростовського)	268
2.6. Історична проза другої половини XVII ст.	274
Монастирське літописання	275
Світські крайові літописи	277
2.7. Українська драматургія XVII ст.	282
Генега давнього українського театру	283
Розвиток шкільної драматургії	285
2.8. Історична і мемуарна проза XVIII ст.	292
Козацькі літописи	293
Мемуарні твори	304
2.9. Паломницька проза XVIII ст.	307
Модифікація паломницького жанру	307
Творчість паломників XVIII ст.	308
2.10. Шкільна драма XVIII ст.	324
Основні тенденції розвитку шкільної драми	325
Репертуар шкільного театру	326
Жанрові особливості і тематика інтермедій	334
2.11. Вертепна драма	337
Художня специфіка вертепної драми	337
2.12. Творчість мандрівних дяків	341
Передумови розвитку творчості мандрівних дяків	341
Жанрова природа творчості мандрівних дяків	346

2.13. Сатиричні і гумористичні вірші та діалоги	351
Сатиричні твори	354
Гумористичні віршовані оповідання	357
2.14. Українська лірика XVIII ст.	360
Чинники впливу на формування поетичної творчості XVIII ст.	361
Жанрово-тематична своєрідність лірики XVIII ст.	366
2.15. Творчість Григорія Сковороди	375
Філософські погляди Григорія Сковороди	376
Поезія Григорія Сковороди як спосіб вираження світоглядних думок	379
Внесок Григорія Сковороди в утвердження жанру байки	384
Афористика Григорія Сковороди	386
2.16. Традиції давнього письменства у новій українській літературі	387
Від літописів — до нової історичної літератури	389
Поетичне відлуння «Слова про Ігорів похід»	390
Традиції житій у новій літературі	393
Необарокові тенденції в українській літературі	395
Давня сміхова культура в «Енеїді» І. Котляревського	398
Климентій Зиновій як предтеча нової літератури	399
Традиції давнього театру у новій драматургії	400
Вплив давньої лірики на романтичну поезію	401
Давні джерела авантюрної прози	403
Феномен Григорія Сковороди у художньо-літературних колізіях XIX—XX ст.	404
Короткий термінологічний словник	410
Література	416

Б61

Білоус П. В.

Історія української літератури XI—XVIII ст. : навч. посіб. / П. В. Білоус. — К. : ВЦ «Академія», 2009. — 424 с. (Серія «Альма-матер»).

ISBN 978-966-580-304-1

Давня українська література охоплює у своєму розвитку вісім століть (XI—XVIII), відомих історії як середні віки і доба бароко. Процес її творення був неоднорідним, неоднозначним, не раз — парадоксальним. Художній світ її багатограний і самобутній, а найкращі твори вражають масштабністю філософського мислення, силою духовних осянь, яскравими сюжетами, оригінальним і пристрасним словом. Особливості її буття і розвитку зумовили зміст і структуру навчального посібника.

ББК 83.3ук-923

Навчальне видання

Серія «Альма-матер»
Засновано в 1999 році

БІЛОУС Петро Васильович

Історія української літератури XI—XVIII ст.

Навчальний посібник

Спільний проект із видавництвом «Академвидав»

Редиктор А. В. Кулачок
Коректор Т. А. Галась
Комп'ютерна верстка Є. М. Вайдюка

Підписано до друку 10.08.2009.
Формат 84×108/32. Папір офс. № 1.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 22,26.
Обл.-вид. арк. 23,70. Зам. 9-196.

Видавничий центр «Академія»
04119, м. Київ-119, а/с 37.
Тел./факс: (044) 483-19-24; 456-84-63.
E-mail: academia-pc@svitonline.com
Свідоцтво: серія ДК № 555 від 03.08.2001 р.

ВАТ «Вілоцерківська книжкова фабрика»
09117, м. Віла Церква, вул. Л. Курбаса, 4.

Білоус Петро Васильович

Народився у 1953 р. на Житомирщині.
У 1975 р. закінчив філологічний факультет Житомирського педагогічного інституту (тепер — університет). Відтоді викладає українську літературу на цьому факультеті. У 1982 р. захистив кандидатську дисертацію

«Гуманістично-просвітницькі ідеї в українській літературі першої половини XVIII ст. і творчість В. Григоровича-Барського», у 1988 р. — докторську дисертацію «Паломницька проза в історії української літератури» (2001 р. — професор). Автор понад 250 наукових публікацій, серед яких монографії: «Творчість В. Григоровича-Барського» (К., 1985), «Паломницький жанр в історії української літератури» (Житомир, 1997), «Українська паломницька проза» (К., 1998), «Зародження української літератури» (Житомир, 2001), «Світло зниклих світів (художність літератури Київської Русі)» (Житомир, 2003), «Давньоукраїнська література і фольклор» (Житомир, 2006), «Актуальні питання української літературної медіаістики» (Житомир, 2009). Переклав із давньоукраїнської мови «Мандри Василя Григоровича-Барського по святих місцях Скоду з 1723 по 1747 рік» (К., 2000). Відмінник освіти України (1999).

альма-матер

Видавничий центр «Академія»

Дізнайтеся про нас більше

Видавничий центр «Академія»
04119, Київ-119, а/с 37

Тел./факс:
редакція
483 1924
відділ збуту
456 8463

E-mail:
academia-pc@svitonline.com

Web-сайт:
www.academia-pc.com.ua

ISBN 978-966-560-304-1

9 789665 803041 >